

I. FERENCZI,

M. BARBU

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE LA BULCI [JUDEȚUL ARAD] ÎN ANUL 1978

Raport preliminar

Primele lucrări au fost destinate defrișării terenului inconjurător în vederea trasării în teren a tronsonului următor din magistrala S₁, care are orientarea nord-sud. Secțiunea a fost prelungită cu aproximativ încă 50 m pe direcția nord, ea avînd o lărgime de 3 m. Terenul (o parte a cîmpului de ruine) este accidentat din cauza unor lucrări anterioare, printre care nu sînt de exclus „săpăturile“ din 1868 ale cercetătorului maghiar F. Fl. Rómer.

Lucrările de săpătură propriu-zise au început prin îndepărtarea stratului de pămînt vegetal cu o grosime variabilă, strat foarte greu de străpuns din cauza rădăcinilor și cioturilor de copaci.

După îndepărtarea humusului actual, aproape de centrul cîmpului de ruine, s-a lucrat într-un strat compact de moloz care conține fragmente de cărămidă, cărămizi întregi din epoca feudală, bucăți mari de mortar, bucăți de marmură de formă patrulateră și rombică. (Aceste bucăți de marmură de formă patrulateră și rombică, de culoare albă și cenușie sînt șlefuite pe una din cele două fețe și pe muchii). Ele au fost folosite, probabil, ca și părți ale unui padiment în biserica abației benedictine.

Stratul de moloz, pomenit mai sus, lipsește pe parcursul secțiunii între metrii 72—83 și 84—88.

În acest strat, la baza sa au apărut fragmente ceramice medievale, fragmente ce în

timp se încadrează în perioada secolelor XIV—XVI. În același context menționăm apariția unor obiecte de fier, în speță cuie, precum și cîteva lame de cuțit.

În porțiunea cuprinsă între m 56 și m 61 au fost sesizate trei gropi distincte, umplute cu același moloz care, probabil, reprezintă secționări de ziduri. Probabil, ele sînt mult ulterioare și au fost făcute pentru a se putea scoate material de construcție pentru clădirile din zonă (ne gîndim, înainte de toate, la castelul baroc din apropiere).

Între m 61—62 și m 63,5—66, atît în profil, cît și în secțiune au apărut ziduri cu fundația din piatră de șist cristalin, adusă de undeva din împrejurimi. Pietrele sînt legate cu un mortar ce conține var stins pe loc. Din aceste ziduri au rămas doar fundațiile, precum și unele porțiuni din nivelul de călcare.

Pe parcursul secțiunii a fost observat un strat de pămînt cenușiu-închis, ușor lutos, care se deschide puțin la culoare pe măsura adîncirii. În afară de porțiunea în care lipsește, tăiat de zidurile medievale și de șanțul ce se albiază, el este prezent peste tot, subțindu-se treptat, aproape pe nesimțite spre nord. Acest strat pare a fi un humus vechi. Pe el s-a găsit un pavaj (o porțiune cu dimensiuni foarte reduse) din cărămizi (de factură romană?) între m 55—56 și m 67—70. Tot aici, foarte sporadic față de dimensiunile existente, au apărut cîteva frag-

mente de ceramică romană de culoare galben-cărămizie, cu o pastă fină, specifică epocii romane. (Două fragmente ce prezintă incizii orizontale, obișnuite și la ceramica romană, se pare că provin din partea superioară, spre gît a unui ulcior roman). În același strat antic menționăm apariția și a unor fragmente de funduri de vas din epoca romană.

Peste acest strat, în zona cuprinsă între m 70—71, s-a observat un pavaj regulat din cărămizi care au dimensiunile (lățimea și grosimea) apropiate de cele ale cărămizilor amintite mai sus. Cărămizile din urmă însă nu sînt legate cu mortar, ci sînt alăturate („lipite“) perfect.

La terminația nordică a acestui padiment de cărămizi începe, încă deasupra lor, o ridicătură valiformă realizată prin aruncarea unor mase de pămînt provenite din șanțul (de apărare?) de pe latura de nord a cîmpului de ruine. Șanțul pornește din nemijlocita apropiere a platformei de cărămizi, însă deasupra lor. În această zonă începe să coboare și stratul de humus vechi și chiar se pierde pe panta sudică a șanțului unde sînt fragmente de cărămizi.

Nu s-a ajuns, în zona șanțului, în stratul de pămînt virgin, care este foarte jos, în zona cuprinsă între m 65,2—83.

La m 83 reappare nivelul vechi, care este acoperit, în unele porțiuni, cu niște lentile de cărămidă și o masă de pietriș fin de o formă bombată în val.

În această zonă, începînd de la m 93, humusul vechi căpăcuiește un strat subțire și mai vechi, care, amestecat, conține materiale arheologice din secolele XI—XII e.n., apoi din prima vîrstă a fierului, fragmente ceramice din perioada de tranziție de tip Coțofeni (sau Baden—Pécel?) și din epoca neolitică de tip Tisa. (Vestigii dacice n-au ieșit la iveală în campania arheologică din 1978).

În partea de nord a cîmpului de ruine terenul coboară ușor și apare șanțul conturat

în exterior, ce a fost secționat anul precedent pe latura de sud-vest, în afara cîmpului de ruine.

În concluzie, în ce privește rezultatele săpăturilor de la Bulci, începute încă în 1976, deși din cîmpul de ruine, numit „Cetate“, situat pe un grind vechi al Mureșului, au ieșit la lumină materiale ceramice cu caracter roman, pînă în momentul de față încă nu am reușit să identificăm urmele incontestabile ale unei fortificații romane, fie ea chiar și de dimensiuni reduse. Pînă acum nu avem nici o idee de unde a scos arheologul maghiar F. Fl Rómer cărămizile cu stampila legiunii a XIII Gemina. Majoritatea covârșitoare a urmelor de construcții și cea a materialului arheologic aparține, fără doar și poate, abației benedictine, care a existat în acest loc în epoca feudalismului timpuriu și dezvoltat.

Concomitent cu lucrările de pe „Cetate“ s-a făcut o recunoaștere a terenului la est de satul Bulci, nu prea departe însă de ultimele case ale lui, în partea de hotar numit „Dîmbul lui Roman“. Locul se prezintă ca un grind al Mureșului, cu dimensiuni mai reduse însă ca și în cazul grindului „Cetate“.

De pe vîrfurile colinei care pare a fi artificială, se pot vedea unele contururi ale terenului, foarte aplatizate din cauza muncilor agricole îndelungate, similare unor elemente aparținătoare unor șanțuri și valuri (cu șanțurile în „exterior“, cu o formă rectangulară, ușor rotunjite la „colțuri“).

Toate aceste forme de teren care sînt mult aplatizate, seamănă cu elementele de apărare ale unui *burgus* sau *castellum* roman. După afirmațiile localnicilor mai vîrstnici, la finele secolului trecut și la începutul veacului nostru, de aici au fost scoase materiale de construcție (cărămizi și pietre), folosite la ridicarea caselor particulare din vecinătate.